

Miklya Luzsányi Mónika

BIBLIAI Kisokos

Mai kérdések a Szentírás titkairól

A könyv megjelenését támogatta az Nemzeti Kulturális Alap

Szakmai lektorok: dr. Varga Gyöngyi
dr. Hárshgyi Piroska
Miklya Zsolt

A kiadó könyveit kedvezménnyel megrendelheti webáruházunkban:
www.mora.hu

Minden jog fenntartva, a kiadvány egészének vagy bármely részének a kiadó írásos engedélye nélküli sokszorosítása, másolása, egyéb engedélyköteles felhasználása – beleértve a kiadvány digitalizálását és ily módon történő többszörözését, nyilvánossághoz közvetítését – szigorúan tilos.

© Miklya Luzsányi Mónika, 2023

© Nemes Anita, 2023

© Móra Kiadó, 2023

Miklya Luzsányi Mónika

BIBLIAI Kisokos

*Mai kérdések
a Szentírás titkairól*

Nemes Anita rajzaival

MÓRA KÖNYVKIADÓ

Az Ígéret földje

○ *A bibliai időkben hol volt Izrael? Ugyanott, mint ma?*

Nagyobbrészt igen. Izrael mindig a Földközi-tenger keleti partvidékén terült el. Izrael Állam ma a Közel-Kelet országai közé tartozik, fővárosa Jeruzsálem. Persze a történelem során Izrael területe is változott: hol kisebb, hol nagyobb lett. Sőt!

Volt olyan időszak is, amikor teljesen megszűnt az ország, vagy amikor megmaradt ugyan, de lakosainak egy részét elhurcolták. És volt olyan időszak is, amikor két részre szakadt: az északi terület vitte tovább az Izrael nevet, a déli területet pedig a legfontosabb törzsről nevezték el Júdának. Ráadásul Izraelben is, Júdában is más király uralkodott.

○ *A bibliai történetekben az emberek mindig gyalog járnak, esetleg szamáron. Akkor is, ha egyik városból el kell menni a másikba. De mégis, mekkora Izrael? Milyen messze van, mondjuk, Názáret Betlehemtől?*

Izrael kicsi ország. Legnagyobb szélessége körülbelül akkora, mint a Bakony és a Mecsek távolsága, területe kisebb, mint a Dunántúlé. A domborzata is hasonló: hegyeken, völgyeken, lankákon és kaptatókon vezetnek az utak Izraelben.

Názáret és Betlehem távolsága kb. 160 kilométer. Ez ma autóval közelítőleg két óra az izraeli útviszonyok között. Ha repülővel utazunk, nincs tíz perc, amit a levegőben töltünk. A bibliai korban – az ókorban – azonban közel hatnapos gyalogutat jelenthetett Józsefnek és Máriának, hogy eljussanak Betlehembe. Hasonló távolságra fekszik Názárettől Jeruzsálem is. Jeruzsálem és Betlehem között alig tíz kilométer van. Hasonló távolságra feküdt Jeruzsálemtől Emmaus, amit oda-vissza akár 6-7 óra alatt is megtehettek a tanítványok.

Persze a Biblia korában jóval nagyobb nehézséget jelentettek ezek a távolságok, hiszen a domborzat döntő szerepet játszott, amikor gyalogoltak, vagy szamárháton utaztak. Napi 25-30 km meneteljesítménnyel lehet számolni. Az egynapi járóföld római mértékegység volt (iter pedestre), és 27 750 métert jelentett. Jeruzsálemtől Jerikó van kb. egy szűk napi járóföldre. Az ország legészakibb és legdélibb települése, Dán és Beérseba¹ között 9-12 napig is tarthatott az út.

○ *Miért nevezik az országot Izraelnek?*

Izrael valójában Jákób neve, aki a zsidók egyik ősatyja volt. Jákób egyszer megküzdött Istennel, akkor kapta az Izrael nevet.² Míg a Jákób név a küzdelemre utal, addig az Izrael azt jelenti: Isten uralkodjon. Ez a név lett később az ország neve is, a zsidóké pedig izraeliták. A Biblia gyakran úgy nevezi őket: Izrael fiai, Izrael népe vagy Izrael háza.

○ *És akkor kik a héberek? Ők is zsidók?*

Igen, de kezdjük az elejétől! A 'héber' szó azt jelenti, hogy 'túlról jött', mondjuk, az Eufráteszen vagy a Jordánon túlról. Ilyen értelemben használták a héber kifejezést Ábrahámra. Először tehát többféle népre, törzsrre mondták azt, hogy 'héber', de idővel ezt a kifejezést már csak a későbbi zsidókra használták. Az izraelita név az egyiptomi szabadulás és a kánaáni honfoglalás után kezdett elterjedni. Zsidóknak Babilonban nevezték először Izrael gyermekeit, eredeti formájában (jehudi) azt jelenti, hogy júdai. Ez a név úgy meggyökeresedett, hogy jobbra ma is ezt használjuk. Tehát a héber, izraelita, zsidó mind ugyanazt a népet jelenti, csak más-más korszakra vonatkozóan. De az izraelita szó a mai zsidó vallású embereket is jelölheti.

○ *Hallottam azt is, hogy az Ígéret földje. Ez is az ország neve? És miért nevezik így?*

Ábrahám és családja az Eufrátesz folyó mellett, Úr-Kaszdim városában élt, de Isten hívására elindult, hogy letelepedjen Kánaánban. Hosszú ideig vándorolt, és biztos nagyon várta már, hogy megérkezzen családjával arra a földre, amit Isten nekik szánt.

Isten megesküdött Ábrahámnak,³ hogy azt a földet neki és az utódainak adja, és az ígéretét be is teljesítette. Ábrahám fia volt Izsák, az ő fia pedig Jákób, aki az Izrael nevet kapta. Az ősatyák idején ezt a területet Kánaánnak hívták, és nem egyetlen ország volt, hanem több nép lakta. Kánaán volt az Ígéret földje.

○ *Akkor Ábrahám mondta, hogy „itt van már a Kánaán”?*

Nem, ezt Petőfi Sándor írta le az egyik versében, de ő is a zsidókra gondolt. Azokra, akik Egyiptom-

ból szabadulva negyven évig vándoroltak a pusztában, és még Ábrahámnál is jobban várhatták, hogy „eljöjjön a Kánaán”, hogy végre hazaérkezzenek oda, ahol egykor az ősatyák, ősanyák éltek. Egyiptomban ugyanis rabszolgasorban éltek a héberek hosszú ideig, ám Isten parancsára Mózes kivezette őket a Szolgaság földjéről az Ígéret földjére, vagyis Kánaánba. Amikor Kánaán határához érkeztek, Mózes kémeket küldött ki,⁴ hogy megtudják, milyen az az ország, amit Isten nekik szánt. Minden törzsből kiválasztott egy embert, így tizenketten indultak útnak, és negyven napig voltak távol.

Mikor visszaértek, azt mondták: valóban tejjel és mézzel folyó az a föld! És megmutatták azokat a csodálatos gyümölcsöket, amelyeket Kánaán földjéről hoztak. Mindenki álmélgodott, hiszen az egyik szőlőfürt akkora volt, hogy két ember is alig bírta el. Ám a kémek azt mondták, hogy nem érdemes megkísérelni a Kánaánban való letelepedést, mert a vidéket óriások lakják. Egyedül Józsué és Káleb állította, hogy le tudják majd győzni a kánaáni népeket. A többiek kishitúsége miatt Isten megharagudott. Azzal büntette őket, hogy negyven évig kellett vándorolniuk a pusztában. Csak Józsué és Káleb léphetett be az Ígéret földjére, mert ők bíztak Istenben.⁵

○ *Tényleg óriások laktak Kánaánban?*

Nagy termetű emberek is voltak köztük, de azért nem óriások. Anák fiainak nevezték őket. Valószínűleg Anák leszármazottai, az anákok közül való volt Góliát, a hatalmas termetű filiszteus harcos is, akit később Dávid győzött le.⁶

Hegyek a Bibliában

○ *Én nagyon szeretek kirándulni! Főleg túrázni a hegyek között! Izrael hegyeit is szívesen megismerném!*

A Biblia korában tényleg sokat „túráztak” az izraeliek, hiszen az ország jól bejárható. A „hegyei” sem túl magasak, Izrael legmagasabb pontja alig kétszáz méterrel több, mint a Kékes. Nincsenek több ezer méter magas hegycsúcsok, mint az Alpokban, és olyan széles síkságok sem, mint nálunk az Alföld. Izrael inkább dimbes-dombos, a települések is közel fekszenek egymáshoz, ezért is jártak Jézus és tanítványai gyalogszerrel, mint általában minden szegényebb zsidó ember.

○ *Sokat kerestél a térképen, hogy hol lehet az Ararát, ahol Noé kikötött a bárkájával, de sehol sem találtam.*

Nem csoda, hogy nem talátlad, mivel az Ararát hegye a mai Törökország területén fekszik, a Fekete-tenger és Kaszpi-tenger közötti területen. Ararátból kettő is van: a Kis- és a Nagy-Ararát. De mind a kettő valóban magas hegy: a Kis-Ararát több mint 3000, a Nagy-Ararát több mint 5000 méter magas. A Biblia szerint Noé itt kötött ki az özönvíz után, de hogy pontosan hol, nem tudjuk. Az Ararát-hegyen Isten szövetséget kötött az emberrel, és megígérte, hogy többé nem fogja özönvízzel elpusztítani a földet. És tudod, mi a jele ennek a szövetségnek? A szivárvány, amit azért helyezett Isten a felhőkre, hogy eszünkbe juttassa: szövetségesek vagyunk.⁸

Noénak három fia volt: Sém, Hám és Jáfet.⁹ Az Ararát-hegység keleti oldalán lakó örmények úgy tartják, hogy ők Noé fiának, Jáfetnek a leszármazottjai.

○ *Ábrahám és Izsák is valamelyik hegyre mentek fel... Tudjuk, hogy hova?*

Már hogyan tudnánk! Jeruzsálemben található, a Templom-hegy egyik csúcsa a Mórijjá. A hagyomány szerint ezen a hegyen készült Ábrahám feláldozni a fiát, Izsákot.¹⁰ A zsidó és a muszlim (iszlám)

vallás is Ábrahámától származtatja magát, ezért mind a zsidók, mind a muszlimok szent helyként tisztelik a hegyet. Az itt épült Szikla-mecset ma az iszlám vallás egyik legszentebb helye.

○ Tényleg megjelent Isten Mózesnek a Sínai-hegyen?

Persze, de hogy pontosan miként, arról annyit tudunk, hogy Mózeshez szólt az Úr, Izrael népe pedig a hegy lábánál mennydörgést hallott, villámlást és sűrű felhőt látott a hegyen. Mert amikor az izraeliták a Sínai-félsziget pusztáin vándorolva a Sínai-hegyhez megérkeztek, az Úr magához hívta Mózeset a hegyre. De senki más nem mehetett fel, csak ő. Ott a hegyen adta tudtul az Úr Mózesnek a Tízparancsolatot, az Ószövetség és a zsidó nép legfontosabb törvényét.¹¹

○ Valamelyik hegyen volt egy nagy tűz-párbaj is, úgy tudom.

A „prófétapárbajra” gondolsz? Az a Karmel-hegyen történt, amely Izrael északi részén fekszik. A hegy lába a Földközi-tengerig ér. Mi inkább dombnak mondanánk, mert nincs 600 méter magas. Ezen a hegyen történt az az istenítélet, amelyben megmutatta az Úr, hogy ő az egyedüli igaz Isten. Aháb király felesége, Jezábel ugyanis 450 Baál-papot hozott Izraelbe, és halálra üldözte Isten prófétáit. Isten parancsára Illés „párbajra” hívta ki a Baál-papokat. A próbatétel az volt, hogy mindenki a saját Istenének mutasson be áldozatot, de tüzet nem gyújthat. A Baál-papok hiába könyörögtek, nem gyulladt fel az áldozati máglya. Illés vízzel is meglocsolta a máglyát, amelyre az áldo-

zati állatot fektette. Az Úr tüze pedig lecsapott az égből, és meggyújtotta a máglyát, jelezve, hogy egyedül Izrael Istene az igaz Isten.¹²

○ És hol van a Sion-hegy?

A Sion-hegy is Jeruzsálemben van. A Biblia tanúsága szerint Sion sziklavárát Dávid foglalta el a jebúsiaktól, Jeruzsálem őslakosaitól, és tette a saját királyi székhelyévé.¹³ A Biblia nagyon sokszor a Sionnal azonosítja Izrael népét, illetve Jeruzsálemet. A Sion-hegyen épült fel az első templom, és Salamon király palotája is.¹⁴ A Siont tekintették az Úr lakhelyének a zsidók.

○ Az Olajfák hegyén tényleg vannak olajfák?

De vannak ám! Gyönyörű olajfaligetek zöldellnek rajta, és némelyik fa akár több száz éves is lehet. Nagyon közel van Jeruzsálemhez, alig egy kilométerre.¹⁵ Ha észak felől érkezünk a városba, akkor az Olajfák hegyéről pillantjuk meg először Jeruzsálemet. A Galileából érkező zarándokok gyakran megpihentek itt. Így tett nemegyszer Jézus is a tanítványaival együtt, és virágvasárnap¹⁶ itt fogadta őt az éljenző tömeg.

Az Olajfák hegyén található a Gecsemáné-kert,¹⁷ ahol Jézus az utolsó éjszakáját töltötte. Itt virrasztott egész éjszaka, itt fogták el, hogy a Nagytanács elé hurcolják, és itt történt Jézus mennybemene-tele is.

○ A Golgota tényleg azt jelenti, hogy Koponya-hegy?

A Golgota szó valóban koponyát jelent. Hogy miért hívták így a hegyet, nem tudjuk. Többféle feltevés van. A régi zsidó hagyomány szerint itt temették el az első embert, Ádámot. Mások úgy gondolják, a hegy koponyaalakja miatt kapta ezt a nevet. De az is lehet, hogy egyszerűen csak azért nevezték így, mert ez volt Jeruzsálem kivégzőhelye a városon kívül. Itt feszítették keresztre a halálra ítélt bűnösöket. Itt feszítették keresztre Jézust is, két társával együtt. De amíg ők valóban bűnösök voltak, addig Jézus teljesen ártatlan. A mi bűneink miatt halt meg, értünk vállalta a halált a Koponya-hegyen.¹⁸

Vizek, folyók,

○ Izraelben van olyan nagy folyó, mint nálunk a Duna vagy a Tisza?

Nincs. Izrael legnagyobb folyója a Jordán, ami körülbelül akkora, mint a Körös vagy a Maros. Észak-Izraelben ered, és összeköti a Genezáretitavat a Holt-tengerrel. A Jordán viszont az egyik „legmeredekebb” folyó, a forrástól a Holt-tengerig majdnem egy kilométert süllyed. Nagyon kanyargós, ezért a bibliai időkben nem volt hajózható. Akkoriban vízilovak is éltek benne, és valószínűleg krokodilok is. A partjain pedig oroszlánok portyáztak.

○ Akkor hogyan keresztelnek a Jordánban? Hallottam róla, hogy ez ma is szokás.

Igen, ma is keresztelnek a Jordánban, hiszen már régen kipusztultak ezek az állatok Izraelben. A vízilóval és oroszlánnal esetleg még találkozhatott volna Jézus vagy a korabeli vándor, ha a Jordán északi részének sűrűségekben kóborol. De a keresztelés nem itt történt, hanem a Jordán déli szakaszán, ahol egyébként is sok ember járt-kelt, így a vadállatok messzire kerültek.

○ Jézus is a Jordánban keresztelkedett meg?

Igen. Jézus unokatestvére, Keresztelő János a Jordán partján prédikált és keresztelt. Ő volt az utolsó próféta, aki az Ószövetség prófétáihoz hasonlóan élt és szolgált. A pusztában lakott, teveszőr ruhában járt, vadmézet és sáskát evett. Nagyon szigorúan elítélte a bűnöket. Megtérésre szólította

fel a népet, és arra, hogy keresztelkedjenek meg. Jézus is elment hozzá, de János nem akarta megkeresztelni: „Nekem volna szükségem arra, hogy megkeresztelj, és te jössz hozzám?” – kérdezte tőle. De Jézus azt mondta, hogy ennek Isten akaratából meg kell történnie. Amikor kijött a vízből, megnyílt az ég, és az Úr Lelke galamb képében szállt Jézusra. Egy hang is hallatszott: „Ez az én szeretett Fiam, akiben gyönyörködöm.”¹⁹

tengerek

○ A Genezáreti-tó az tó vagy tenger?

Nem tenger, hanem édesvizű tó. Ám sokszor nevezi a Biblia is Galileai-tengernek, mert ez Izrael második legnagyobb tava. Hasonló ez ahhoz, ahogyan mi is „magyar tengernek” nevezzük a Balatont. A Genezáreti-tó 166 km² területével körülbelül akkora, mint Pécs városa. Az idők folyamán sokféle neve volt, a rómaiak idején Tibériás-tengernek hívták, ma Kineret-tónak nevezik. Jézus a Genezáreti-tó környékén kezdte el működését.

A Genezáreti-tó partján élők jobbára halászatból, halfeldolgozásból éltek. Jézus első tanítványai is halászok voltak. Péter halászcsónakjából prédikált Jézus, ami után a nagy halfogás történt. Jézus sokat prédikált a környéken. A Genezáreti-tó partján mondta el a hegyi beszédet.

○ Jézus tényleg járt a vízen?

Jézus egyszer a Genezáreti-tó partján tanított. Több mint ötezer ember hallgatta a tanítását. Igen ám, de Jézus hosszan beszélt, és bizony mindenki megéhezett. Nem volt mit enniük. Ekkor egy kisfiú

futott oda, és felajánlotta az uzsonnáját. Két hal volt nála és öt lepénykenyér, de Jézus számára ez nem volt gond. Csodát tett: úgy megsokasította az ételt, hogy jutott mindenkinek. Még maradt is tizenkét tele kosárral.²⁰

Utána a tanítványai hajóba szálltak, hogy átmenjenek a túlsó partra. Jézus még maradt egy kicsit, mert imádkozni akart, ezután indult utánuk. Igen ám, de erős ellenszél támadt. Jézus nem törődött a hullámokkal, hanem a tengeren járva odament a hajóhoz. Persze a tanítványok nagyon megijedtek. Azt hitték, szellemet látnak. „Ha tényleg nem vagy szellem – kiáltotta oda Jézusnak Péter –, akkor parancsold meg, hogy odamenjek hozzád a vízen.” „Jöjj!” – szólt Jézus. És Péter megindult felé gyalog a víz színén. Egészen addig jól haladt, amíg Jézusra nézett. Ám amikor a hullámokra meg a viharos szélre figyelt, azonnal süllyedni kezdett. Jézusnak kellett kiemelni őt a vízből. Amint megtette, elült a szél. Tanítványai pedig csodálkozva mondták: „Valóban Isten Fia vagy!”²¹

Miért holt a Holt-tenger?

○ Sokat hallottam már a Holt-tengerről. De miért van ilyen félelmetes neve?

Mert valóban halott, nincs benne élet. Mivel nem vezet ki belőle semmiféle folyó, ezért úgy felgyűltek benne az ásványi anyagok és a sók, hogy a vize jóval sósabb, mint a tengeré.

A Holt-tenger az izraeli pusztában helyezkedik el, a tengerszint alatt háromszáz méterrel. Mivel Jeruzsálem legmagasabb pontja több mint 700 méter magas, és a Holt-tenger alig huszonöt kilométerre fekszik a fővárostól, a Holt-tenger felé vezető út nagyon meredek lejtésű. Jézus korában igen veszélyes volt a keskeny, erős lejtésű hegyi úton a sziklák között haladni. Ráadásul rablóbandák is garázdálkodtak a környéken, mert ez az út kötötte össze Jerikót és Jeruzsálemet. Nem vélet-

lenül választotta ezt a helyszínt Jézus az irgalmas samaritánus történetéhez!²²

○ Azt mondják, hogy a Holt-tengerben nem lehet elsüllyedni. Ez miért van?

Mert mint mondtam, túl sok benne az ásványi anyag, a „só”. A Holt-tenger a Föld legsósabb „tengere”, 33% a sótartalma, ami azt jelenti, hogy tízszer olyan sós, mint a Földközi-tenger. Ez olyan tömény sós víz, mintha egy poharat harmadrészig töltenél sóval, a maradék kétharmadát pedig vízzel öntenéd fel, aztán összekevernéd. Az emberi test több mint fele szintén víz. A édesvízben (több mások mellett) azért süllyedünk el, mert a testünk „sűrűbb”, mint a víz. A Holt-tenger vize viszont közelítőleg olyan „sűrű”, mint a testünk. Ezért nem tu-

○ Tényleg vannak sóbálványok a Holt-tenger partján?

A só gyakran kicsapódik a parton, és érdekes képződményeket hoz létre. A Biblia is szól ezekről a képződményekről. Lót a családjával Sodomában lakott, amelynek lakói nagyon gonoszak voltak. Isten ezért úgy döntött, hogy elpusztítja a várost. Csak Lót és családja menekülhetett meg. Ám Isten azt parancsolta, hogy amikor menekülnek, ne nézzenek hátra a városra. Lót felesége hátranézett, és azonnal sóbálvánnyá változott.²³

A Holt-tenger partján ma is vannak sóbálványok, természetes sóképződmények, amelyekbe akár Lót feleségének az alakját is beleláthatjuk.

dunk benne elsüllyedni, de még úszni sem nagyon, hanem csak lebegünk.

(Hogy ezt megértsd, végezd el a tojástesztet! Ha egy friss tojást beleteszel egy pohár vízbe, a tojás lesüllyed a pohár aljára, mert nagyobb a sűrűsége, mint a vízé. Ha a vízbe folyamatosan adagolva sót öntesz, és azt elkavarod, feloldod, akkor a tojás kezd felemelkedni. Először lebeg a vízben, majd úszni kezd a víz tetején, mert a só egyre sűrűbbé teszi a vizet.)

○ Akkor a Holt-tenger se tenger?

Nem tenger, hanem egy lefolyás nélküli tó, ami azt jelenti, hogy nem vezet ki belőle folyó. Nincs köze a tengerekhez, csak nagyon emlékeztet rájuk, mert sós a vize.

○ Igazi tengeren nem is hajóztak az izraeliek?

Nem nagyon, pedig ismerték az igazi tengert. Néhány izraeli törzs a Földközi-tenger partján telepedett le, de az izraeliták sohasem voltak hajós nép, ők inkább a pásztorkodáshoz értettek. Nagyon félelmetesnek tartották a tengert, tele mindenféle tengeri szörnyvel. Jónás története²⁴ is erre enged következtetni. A hajózást meghagyták az északi szomszédjaiknak, a föníciaiaknak.